

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2017 m. sausis

PARENGTA

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ATPK 145 straipsnio 3, 4, 6 dalių taikymas	4
<i>Dėl ATPK 145 straipsnio 3, 4, 6 dalių taikymo ir administracinio teisės pažeidimo subjekto</i>	4
ATPK 256, 269 straipsnių taikymas	5
<i>Dėl įrodymų gavimo leistinumo</i>	5
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	6
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	6
BK 204 straipsnio 1 dalies taikymas	6
<i>Dėl BK 204 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos sudėties</i>	6
BK 228 straipsnio taikymas	6
<i>Dėl BK 228 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos subjekto</i>	6
BK 300 straipsnio 3 dalies taikymas	7
<i>Dėl netikrų dokumentų pagaminimo</i>	7
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	8
BPK 44 straipsnio taikymas	8
<i>Dėl teismo nešališkumo principo reikalavimų pažeidimų nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme</i>	8
BPK 111 straipsnio taikymas	9
<i>Dėl atsakingo už padarytą žalą transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudiko atstovo žalų sureguliuavimo reikalams galimybės būti civiliniu atsakovu</i>	9
III. CIVILINĖS BYLOS	10
Asmenys	10
<i>Dėl įmonės dalyvių atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl pareigos inicijuoti įmonės bankroto bylos iškėlimą nevykdymo</i>	10
Šeimos teisė	12
<i>Dėl situoktinių teisės sutartyje dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių susitarti dėl areštuoto turto perleidimo</i>	12
Daiktinė teisė	12
<i>Dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių išlaidų karšto vandens temperatūros palaikymui (cirkuliacijai) bei nepaskirstyto karšto vandens šilumos kiekiui paskirstymą, aiškinimo ir taikymo</i>	12
<i>Dėl bendrosios dalinės nuosavybės teisės ir CK 4.79 straipsnio 1 dalyje nurodyto jos apribojimo apimties</i>	14
Paveldėjimo teisė	14
<i>Dėl palikimo priėmimo, kai paveldimas turtas yra keliose valstybėse</i>	14
Sutarčių teisė	15
<i>Dėl lizingo gavėjo pareigos nutraukus lizingo sutartį grąžinti turtą lizingo davėjui</i>	15
Civilinio proceso teisė	16
<i>Dėl atstovavimo išlaidų atlyginimo, kai su advokatu atsiskaitoma per tarpininką</i>	16
<i>Dėl įrodinėjimo pareigos tarp šalių paskirstymo ir įrodymų vertinimo, kai viena šalis sunkina įrodymų rinkimą</i>	16
<i>Dėl ekspertų skyrimo procedūros civilinėse bylose</i>	17
<i>Dėl teismų jurisdikcijos pagal CMR konvencijos 31 straipsnio 1 dalį ir vienos vežimo sutarties pagal CMR konvencijos nuostatas egzistavimo</i>	18
<i>Dėl Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutarties dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamose bylose 41 straipsnio 2 dalies aiškinimo ir taikymo</i>	19

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ATPK 145 straipsnio 3, 4, 6 dalių taikymas

Dėl ATPK 145 straipsnio 3, 4, 6 dalių taikymo ir administracinio teisės pažeidimo subjekto

Apžvelgiamoje administracinio teisės pažeidimo byloje D. P. žemesnės instancijos teismų nubaustas pagal ATPK 145 straipsnio 3, 4, 6 dalis už tai, kad D. P., būdamas UAB „T“ direktorius ir asmuo, atsakingas už krovinių išdėstymo kontrolės organizavimą taip, kad būtų laikomasi nustatytų pakrovimo normų, neužtikrino ir nesukontroliavo, kad vairuotojų vairuojamų transporto priemonių junginiai neviršytų didžiausios leidžiamos masės.

D. P. prašyme atnaujinti administracinio teisės pažeidimo bylą teigė, kad jis nepagrįstai nubaustas pagal ATPK 145 straipsnio 3, 4 dalis, nes jis, būdamas įmonės vadovas, nėra asmuo, kuriam pavesta vadovauti krovinių vežimo veiklai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija, atsakydama į šį pareiškėjo argumentą, pažymėjo, kad UAB „T“ veiklą organizuoja jos vadovas D. P., kuris duoda nurodymus vairuotojams pasikrauti iš urėdijų ar privačių miškų savininkų medienos ir gabena ją užsakovams. Taigi, teisėjų kolegijos nuomone, D. P., būdamas įmonės vadovas ir pagal Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo nuostatas būdamas atsakingas už bendrovės veiklos organizavimą bei jos tikslų įgyvendinimą, organizuodamas kasdieninę bendrovės veiklą (įskaitant ir įmonės krovinių pervežimą) turėjo pats imtis visų reikalingų priemonių, kad būtų laikomasi teisės aktų, reglamentuojančių krovinių vežimą, reikalavimų, o to neužtikrinus, privalėjo prisiimti visą su tuo susijusią atsakomybę.

D. P. prašyme atnaujinti administracinio teisės pažeidimo bylą tvirtino ir tai, kad teismai neteisingai aiškino įstatymą bei pažeidė konstitucinius teisinės atsakomybės principus *nulla poena sine lege* (nėra bausmės be įstatymo) ir *non bis in idem* (negalima dukart bausti už tą patį teisės pažeidimą), nes įmonei vežant krovinį savo sąskaita, t. y. vežėjui sutampant su siuntėju, tas pats subjektas (jo atstovas) už vieno teisės akto pažeidimą negali būti traukiamas atsakomybėn pagal ATPK 145 straipsnio 3 ir 6 dalis. Be to, anot pareiškėjo, jis nėra ATPK 145 straipsnio 6 dalies subjektas, nes vairuotojai, išmanydami teisės aktus, reglamentuojančius jų darbą, ir būdami atitinkamai instrukuoti, raštu supažindinti su pareiginėmis instrukcijomis, žinojo, kad galima vežti tik įstatymo numatytų parametrų krovinius. Šie pareiškėjo argumentai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegijos taip pat buvo atmesti kaip nepagrįsti. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad D. P. nuobaudos paskirtos už skirtingus administracinius teisės pažeidimus, kurių kiekvienas turi tik jam būdingus administracinio teisės pažeidimo sudėties elementus ir požymius: ATPK 145 straipsnio 3 dalyje numatyta atsakomybė už važiavimą be leidimo kelių transporto priemonėmis (jų junginiais) viršijant leidžiamą bendrą svorį bei matmenis, 145 straipsnio 6 dalyje – už krovinių pateikimą ar pakrovimą vežti kelių transporto priemone (jų junginiu), kai viršijama didžiausioji leidžiamoji masė arba matmenys, neįsitikinus, kad gautas leidimas vežti tokius krovinius. Teisėjų kolegija nurodė, kad atsakomybė už ATPK 145 straipsnio 3 dalyje nurodyto pažeidimo padarymą numatyta vairuotojams ir (ar) įmonių vadovams ar jų įgaliotiems asmenims, kuriems pavesta vadovauti krovinių ar keleivių vežimo veiklai, šio straipsnio 6 dalyje – krovinius vežti pateikusiu įmonių vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims (siuntėjams) arba pakrovimo darbus atliekančių įmonių vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims arba pakrovėjams ir pabrėžė, kad vieno iš ATPK 145 straipsnio 3 dalyje nurodytų subjektų nubaudimas nešalina kito įstatyme nurodyto subjekto administracinės atsakomybės (pvz., vairuotojo nubaudimas nešalina įmonės vadovo administracinės atsakomybės). Anot teisėjų kolegijos, ATPK 145 straipsnio 6 dalyje numatyta administracinė atsakomybė atskirai siuntėjui ir pakrovėjui, taigi krovinių siuntimas ir pakrovimas nėra tapatūs veiksmai. Dėl to teisėjų kolegija konstatavo, kad šiuo konkrečiu atveju, siuntėjas (krovinius vežti pateikusios įmonės vadovas), pakrovimo darbus atlikusios įmonės vadovas ir vežimo įmonės vadovas (t. y. UAB „T“ direktorius D. P.) sutapo, todėl D. P. pagrįstai patrauktas administracinėn atsakomybėn pagal ATPK 145 straipsnio 3, 6 dalis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 24 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. e2AT-6-788/2017

ATPK 256, 269 straipsnių taikymas

Dėl įrodymų gavimo leistinumo

Šioje administracinio teisės pažeidimo byloje pareiškėjas A. O. buvo nubaustas pagal ATPK 163² straipsnio 6 dalį už tai, kad jis, būdamas baustas už ATPK 163² straipsnio 6 dalyje nurodytus pažeidimus, savo namuose neteisėtai įsigijo ir laikė 10 pakelių ir 11 cigarečių „NZ Gold“ su baltarusiško pavyzdžio banderolėmis. Administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo A. O. pateiktame prašyme atnaujinti administracinio teisės pažeidimo bylą kėlė daiktinių įrodymų – cigarečių – paėmimo teisėtumo klausimą, teigdamas, kad jie buvo gauti neleistinu būdu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija, įvertinusi teisinį reglamentavimą (ATPK 264, 269 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 23 straipsnio nuostatas), konstatavo, kad pareigūnai į gyvenamąsias patalpas įėjo vadovaudamiesi Policijos įstatymu, turėdami tikslą apsilankyti gyvenamosiose patalpose, kuriose gyvena rizikos grupės asmuo, t. y. A. O. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Policijos įstatyme nurodyta, jog policijos pareigūnai, lankydami gyvenamosiose patalpose, turi įgaliojimus atlikti tokius veiksmus, kurie atitiktų neleistinu būdu įgytų ar gautų daiktų paiešką tikrinant, apžiūrint gyvenamąsias patalpas. Įstatyme nurodyta, kad pareigūnas gali kviesti ir (ar) pristatyti tokius asmenis į policiją prevencinio pokalbio, kviesti ir (ar) pristatyti į policiją, taip pat oficialiai įspėti rizikos grupės ir kitus asmenis dėl neleistino priešingo visuomenės ar jos narių interesams elgesio (Policijos įstatymo 23 straipsnis). Daiktų paėmimas pagal ATPK 269 straipsnį atliekamas sulaikymo, asmens apžiūros ar daiktų patikrinimo metu radus daiktus ir dokumentus, kurie yra teisės pažeidimo įrankis arba tiesioginis objektas. Anot teisėjų kolegijos, šiuo atveju nebuvo vykdomas nei sulaikymas, nei asmens apžiūra ar daiktų patikrinimas pagal ATPK. Taigi, nors pareigūnų apsilankymas A. O. namuose atitiko įstatymo nuostatas (jie lankėsi prevenciniais tikslais), toliau sekę pareigūnų veiksmai, teisėjų kolegijos nuomone, peržengė jų įgaliojimų ribas – jie atliko tikrinimo, daiktų paieškos veiksmus artimus procesinei prievartos priemonei baudžiamajame procese – kratai, kurios atlikimo tvarka yra griežtai reglamentuota Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse, pagal kurį toks veiksmas privalo būti sankcionuotas.

Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad, nebuvus teisinio pagrindo atlikti daiktų paiešką A. O. gyvenamosiose patalpose, daiktų paėmimo protokolas buvo gautas pažeidžiant ATPK 269 straipsnyje nustatytas sąlygas, todėl neatitiko įrodymams keliamo teisėtumo (leistinumo) reikalavimo, taip kartu pažeidžiant ATPK 256 straipsnį. Pripažinęs, kad šis įrodymas gautas neleistinu būdu, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas žemesnės instancijos teismų sprendimus panaikino ir administracinio teisės pažeidimo bylą A. O. nutraukė. Be to, nagrinėjamos bylos kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje pripažįstama, jog tam tikrais atvejais dėl neleistinai gautų įrodymų panaudojimo procesas netampa neteisingas (nesąžiningas), tačiau tokia išvada gali būti daroma tuo atveju, kai viešasis interesas vykdyti baudžiamąjį persekiojimą nusveria individo teisę reikalauti, kad jo kaltę pagrindžiantys įrodymai būtų gaunami teisėtai (2016 m. kovo 3 d. sprendimas byloje *Prade prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 7215/10). Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje byloje tokiu išaiškinimu negali būti vadovaujama, nes A. O. atsakomybėn buvo traukiamas ne už pavojingo visuomenei nusikaltimo padarymą, o už administracinį teisės pažeidimą, pasireiškusį neteisėtu kitos valstybės banderolėmis pažymėtų cigarečių, kurių kiekis leistiną ribą viršijo vos 11 vienetų (cigarečių), laikymu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 31 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-7-507/2017

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 204 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl BK 204 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos sudėties

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kaltinamieji buvo nuteisti už didelio kiekio prekių, pažymėtų svetimais prekių ženklais, neturint šių prekių ženklų savininkų leidimo, pateikimą realizuoti, taip pasikėsinant padaryti prekių ženklų savininkams didelę žalą.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 204 straipsnio 1 dalies dispozicijoje, ją aiškinant vertinamųjų požymių „didelė žala“, „didelis kiekis“ aspektu, nurodytos dvi nusikalstamų veikų sudėty: 1) tas, kas neturėdamas leidimo svetimu prekių ženklu pažymėjo didelį prekių kiekį ar pateikė jas realizuoti; 2) tas, kas pasinaudojo svetimu paslaugų ženklu ir dėl to padarė didelės žalos. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad prekių kiekio reikalavimas priskiriamas tik svetimu prekių ženklu prekių pažymėjimui ar tų prekių pateikimui realizuoti, o didelė žala – pasinaudojimui svetimu paslaugų ženklu. Taigi, anot išplėstinės septynių teisėjų kolegijos, pirmuoju atveju nusikalstamos veikos sudėtis yra formali ir veika laikytina baigta nuo pavojingo veikimo pradžios – didelio prekių kiekio pažymėjimo ir (ar) jų pateikimo realizuoti; antruoju atveju – materiali, todėl nustatyti pavojingus padarinius – didelę žalą – ir priežastinį ryšį tarp veikos ir atsiradusių padarinių būtina tik tam, kas neteisėtai pasinaudojo svetimu paslaugų ženklu. Atsižvelgdama į tai, išplėstinė teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai teisiškai įvertino (kvalifikavo) nuteistųjų veiksmus kaip pasikėsinimą, nes nuteistųjų padaryta nusikalstama veika laikoma baigta nuo pavojingo veikimo pradžios – nagrinėjamu atveju nuo tokių prekių pateikimo realizuoti. Taigi jų veika turėjo būti kvalifikuojama kaip baigtas nusikaltimas, tačiau toks nuteistųjų veiksmų teisinis įvertinimas blogintų jų teisinę padėtį, nes ši baudžiamoji byla nagrinėjama pagal jų pačių paduotus kasacinius skundus, o kasacinis teismas pritaikyti sunkesnę nusikalstamą veiką numatantį įstatymą turi teisę tik tuo atveju, kai to prašoma paduotame kasaciniame skunde.

Apžvelgiamojoje baudžiamojoje byloje išplėstinė septynių teisėjų kolegija pasisakė ir dėl šią nusikalstamą veiką kvalifikuojančio požymio – didelio prekių kiekio sampratos, pažymėdama, kad šis požymis – vertinamasis, todėl tai, ar prekių pažymėtų svetimu prekių ženklu pateiktų realizuoti kiekis yra didelis, nustatoma kiekvienoje byloje, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes: prekių ypatybes, vertę, asortimentą, svetimo prekių ženklo naudojimo mastą, pobūdį ir pan. Nagrinėjamoje byloje teismų nustatytos aplinkybės, kad realizavimui buvo pateiktos 940 vnt. svetimais prekių ženklais pažymėtos prekės, kurių bendra vertė 45 814 Lt (13 268,65 Eur), jų asortimentas – gana platus (ratlankių dangteliai, lipdukai, emblemos), siūlomos net devynių garsių gamintojų prekių ženklais pažymėtos prekės, išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nuomone, buvo pakankamos pripažinti, kad pateiktas realizuoti prekių kiekis buvo didelis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-28-303/2017

BK 228 straipsnio taikymas

Dėl BK 228 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos subjekto

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasacinis teismas sprendė, ar nuteistasis A. P., būdamas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, dirbančiu privačioje įmonėje ir turinčiu įgaliojimus veikti šios įmonės vardu bei turinčiu įmonės vadovo administracinius įgaliojimus, gali būti laikomas BK 228 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos subjektu.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 228 straipsnio 2 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui už piktnaudžiavimą

tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimą, siekiant turtinės ar kitokios asmeninės naudos, jeigu dėl to didelės žalos patyrė valstybė, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo. Vadinasi, BK 228 straipsnyje nurodyto nusikaltimo vykdytojas yra specialaus subjekto požymius turintis asmuo – valstybės tarnautojas arba jam prilygintas asmuo, kurio sąvoka išaiškinta BK 230 straipsnyje. Išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nuomone, uždarosios akcinės bendrovės vadovas ar kitas darbuotojas gali būti prilygintas valstybės tarnautojui, tačiau tokia išvada turi būti daroma įvertinus ne tik einamų pareigų formalią atitiktį BK 230 straipsnyje nurodytiems požymiams, bet ir jo padarytų veiksmų reikšmingumą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams; turi būti nustatyta, kad tokia asmens veikla yra susijusi su viešojo intereso užtikrinimu ir šios veiklos nevykdymas ar netinkamas vykdymas (pvz., piktnaudžiaujant savo padėtimi, viršijant suteiktus įgaliojimus) reikštų viešojo intereso pažeidimą. Anot išplėstinės septynių teisėjų kolegijos, priešingu atveju, t. y. valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu pripažįstant privataus ūkio subjekto vadovą ar kitą darbuotoją, formaliai atitinkantį BK 230 straipsnio 3 dalyje įtvirtintus požymius, ir nevertinant jo veiklos reikšmingumo užtikrinant viešuosius interesus ar valstybės tarnybai, būtų iškreipta nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams esmė, BK XXXIII skyriuje įtvirtintų normų paskirtis. Šiame kontekste kasacinis teismas atkreipė dėmesį ir į tai, kad reikalavimai asmenims, dirbantiems valstybės tarnyboje ir privačiame juridiniame asmenyje, daugeliu aspektų iš esmės skiriasi (pvz., priimant asmenį į darbą valstybės tarnyboje, skirtingai nei priimant dirbti privačiame juridiniame asmenyje, paprastai turi būti skelbiamas viešasis konkursas, skiriasi valstybės tarnautojų ir privačių juridinių asmenų darbuotojų drausminės (tarnybinės) atsakomybės pagrindai ir principai). Taigi, kasacinio teismo teigimu, ir dėl to vien tik formalus privačių juridinių asmenų vadovų, kitų jų darbuotojų prilyginimas valstybės tarnautojui neatitiktų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams prasmės, BK XXXIII skyriuje įtvirtintų normų paskirties.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, vertindama A. P. veiklą, konstatavo, kad jis, nors ir ėjo UAB T. direktoriaus pareigas, tačiau byloje nenustatyta, jog jo veikla būtų susijusi su viešojo intereso įgyvendinimu. Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija pabrėžė, kad sprendžiant, ar asmens veikla susijusi su viešojo intereso įgyvendinimu, tikslinga įvertinti ne vieną atliktą konkretų veiksmą (šioje byloje mokesčių deklaravimą ir sumokėjimą), bet visą įmonės veiklą apskritai. Priešingu atveju kiekvienos įmonės vadovas galėtų būti siejamas su viešojo intereso įgyvendinimu, nes kiekviena įmonė deklaruoja ir moka mokesčius ir tai nepagrįstai išplėstų baudžiamosios atsakomybės taikymą.

Taigi, kasacinis teismas padarė išvadą, kad nei UAB T., nei A. P. veikla negali būti vertinama kaip BK 228 straipsnyje numatyta nusikalstama veika, o A. P. nelaikytinas BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos subjektu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-19-942/2017

BK 300 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl netikrų dokumentų pagaminimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje A. P. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 300 straipsnio 3 dalį už netikrų dokumentų pagaminimą. Kasatorius savo kaltę ginčijo, teigdamas, kad informacija, užfiksuota akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje ir dokumentų perdavimo-priėmimo akte yra tikra, todėl šie dokumentai nėra netikri.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į teisės doktrinoje vartojamą simuliacijos terminą, kuris reiškia tokią situaciją, kai turėdamos tikslą paslėpti savo tikruosius ketinimus šalys dėl to paties dalyko sudaro du susitarimus: vienas yra matomas, išorinis, tačiau melagingas, neatitinkantis tikrųjų šalių ketinimų, kitas – įtvirtinantis tikrąją šalių valią, bet slaptas. Simuliacijos mechanizmas pasižymi tuo, kad tarp tų pačių šalių dėl to paties dalyko sudaromi du sandoriai ir slepiamas sandoris prieštarauja matomam. Simuliacija – tai sutarties šalių bendras melas trečiųjų

asmenų atžvilgiu, kuriuo dažniausiai siekiama apeiti įstatymą arba trečiųjų asmenų, pavyzdžiui, kreditorių, teises. Sukčiavimas ar apgaulė nėra būtinas simuliacijos elementas, kadangi simuliacija gali turėti tikslą, kuris yra moraliai neutralus. Simuliacija pati savaime nėra negaliojimo pagrindas (negaliojimo priežastis), jeigu ja nesiekiami apgaulingų ar neteisėtų tikslų, tačiau jeigu tokių tikslų siekiama – sutartis gali būti pripažinta neteisėta. Kartu išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad civilinėje teisėje taip pat skiriami tariami sandoriai (fiktyvūs) ir apsimestiniai sandoriai. Tariamų sandorių atveju šalių valios apskritai nėra arba tiksliau – tikroji valia yra nesukurti jokių realių padarinių (sutartis sudaroma tik dėl akių, nesiekiant teisinių pasekmių – CK 1.86 straipsnis), apsimestinių sandorių atveju – tikroji šalių valia paslėpta po jos fikcija (sutartis sudaroma tikslu pridengti kitą sutartį – CK 1.87 straipsnis). CK normos, reglamentuojančios tariamus ir apsimestinius sandorius, yra įtvirtintos sandorių negaliojimo skyriuje, fiktyvumas laikomas sandorių negaliojimo pagrindu.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje baudžiamojoje byloje A. P. padaryti veiksmai sukčiavimo grandinėje jau buvo atlikti iki dokumentuose įtvirtintos apsimestinės informacijos momento, t. y. apsimestinis sandoris tarp A. P. ir A. M. buvo tik pridengtas šiais dokumentais, siekiant išvengti asmeninės A. P. atsakomybės ir ją perkeltiant A. M. Taigi tokiam sukčiavimo būdai, išplėstinės septynių teisėjų kolegijos teigimu, nėra būtinas dokumentų suklastojimas. Tai, kad sandoris apsimestinis, nedaro jo suklastotu. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį ir į tai, kad, byloje nustatytos aplinkybės leidžia teigti, kad sandoris, nors ir apsimestinis, tarp A. P. ir A. M. realiai buvo.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nėra pagrindo teigti, kad tarp A. P. ir A. M. pasirašytoje 2009 m. gegužės 15 d. bendrovės akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje ir UAB „U“ duomenų perdavimo-priėmimo akte buvo įrašyta kokia nors melaginga informacija BK 300 straipsnio prasme. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad apžvelgiamojoje baudžiamojoje byloje nėra BK 300 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos sudėties būtinojo požymio – nusikalstamos veikos dalyko.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-19-942/2017

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 44 straipsnio taikymas

Dėl teismo nešališkumo principo reikalavimų pažeidimų nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme

Apžvelgiamojoje baudžiamojoje byloje paduotame prokuroro kasaciniame skunde buvo teigiama, kad apeliacinės instancijos teismas jo apeliacinį skundą išnagrinėjo turėdamas išankstinį nusistatymą dėl bylos baigties, pasisakė dėl klausimų, dėl kurių, vadovaujantis BPK 320 straipsnio nuostatomis, pasisakyti neturėjo.

Kasacinis teismas nurodė, kad nors teismo nešališkumo reikalavimas baudžiamajame procese pirmiausia suprantamas kaip asmens, ypač kaltinamojo, teisės į teisingą teismą sudėtinė dalis ir vienas iš jo teisių užtikrinimo pagrindų, šios garantijos taikymas neapsiriboja vien tik kaltinamuoju. Bylą nagrinėjantis teismas neabejotinai turi būti nešališkas ir baudžiamajame procese dalyvaujančio prokuroro atžvilgiu. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad byloje priimtą pirmosios instancijos teismo sprendimą pagrįstumo ir teisėtumo aspektais pagal kaltinimo ir gynybos apeliacinius skundus tikrinantis apeliacinės instancijos teismas privalo būti visiems proceso dalyviams nešališkas, be kita ko, tiek teismo posėdžio metu, tiek valstybės vardu surašydamas nuosprendį ar nutartį neturi rodyti susierzinimo, privalo vengti visko, kas gali sudaryti įspūdį, kad teisėjų kolegija iš anksto turėjo nusistatymą dėl bylos baigties.

Šioje baudžiamojoje byloje prokuroro apeliacinis skundas buvo paduotas praleidus šio skundo padavimo terminą, taip pat buvo konstatuoti kiti trūkumai susiję su bylos parengimu

nagrinėti apeliacine tvarka, todėl byla buvo gražinta pirmosios instancijos teismui. Ištaisius šiuos trūkumus, BPK nustatyta tvarka prokuroro praleistas apeliacinio skundo padavimo terminas buvo atnaujintas ir skundas priimtas, tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismo nutartyje didelė dalis motyvų skiriama būtent prokuroro paduoto apeliacinio skundo termino atnaujinimo proceso teisėtumo kvestionavimui ir kitokiai kritikai. Tačiau, anot kasacinio teismo, nei BPK nuostatos dėl apeliacinės instancijos teismo bylos nagrinėjimo ribų, nei apeliacinių skundų argumentai neįgaliojo bylą nagrinėjančio apeliacine tvarka teismo nagrinėti šiuos galutiniai išspręstus klausimus, kurie niekaip nesusiję su pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumu ir pagrįstumu. Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad ši kritika apeliacinės instancijos teismo nutartyje išdėstyta panaudojant tokias formuluotes ir pasakymus, kurie akivaizdžiai demonstruoja šio teismo įsitikinimą, kad prokuroro skundas priimtas neteisėtai, apeliacine tvarka neturėtų būti nagrinėjamas, surašytas paskubomis, perrašius baigiamąją kalbą. Taigi, kasacinio teismo nuomone, apeliacinės instancijos teismo nutartyje išreiškiamas išankstinis nusistatymas dėl prokuroro apeliacinio skundo išsprendimo rezultato.

Kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad kasacine tvarka skundžiamoje nutartyje išdėstytos ir itin griežtos vertinamojo pobūdžio apeliacinės instancijos teismo pastabos dėl prokurorės pareikštų prašymų apeliacinės instancijos teisme, jos susipažinimo su byla, kitų prokuratūros darbo trūkumų, įskaitant teismų ir prokuroro veiksmus, susijusius su termino paduoti apeliacinį skundą praleidimu ir atnaujinimu, kurie apskritai nepateko į apeliacinės instancijos teismo kompetencijos ribas. Šiame kontekste teisėjų kolegija nurodė, kad pagal šiuo metu galiojantį baudžiamojo proceso įstatymą teismai nagrinėjamoje byloje nustatę, kad ikiteisminio tyrimo metu buvo padaryta esminių BPK pažeidimų, kurie parodo sisteminę tyrėjų ar prokuroro klaidas, turėtų šiuos pažeidimus dalykiškai nurodyti ir į tokias esmines bylos proceso ydas reaguoti BPK 257 straipsnio 2 dalies tvarka.

Atsižvelgęs į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė baudžiamąją bylą nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-16-489/2017 (šioje baudžiamojoje byloje yra pareikšta vieno teisėjų kolegijos nario atskirosi nuomonė)

BPK 111 straipsnio taikymas

Dėl atsakingo už padarytą žalą transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudiko atstovo žalų sureguliuavimo reikalams galimybės būti civiliniu atsakovu

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje transporto priemonės, dėl kurios kaltės įvyko eismo įvykis, transporto priemonės valdytojų civiline atsakomybe draudimu (išduodant ir žaliąją kortelę) buvo apdrausta Baltarusijos draudimo bendrovėje „T.“, kurios atstovas pretenzijoms nagrinėti Lietuvoje yra „E.“ bendrovės filialas.

Baudžiamąją bylą nagrinėjusi mišri išplėstinė septynių teisėjų kolegija nurodė, kad nacionalinių draudikų biurų tarpusavio bendradarbiavimo sąlygas nustatančiose biurų tarybos vidaus nuostatuose, priimtuose Europos ekonominės erdvės valstybių narių ir kitų asocijuotų valstybių nacionalinių draudikų biurų 2002 m. gegužės 30 d. susitarimu, pridėtu prie Europos Komisijos 2003 m. liepos 28 d. sprendimo dėl Tarybos direktyvos 72/166/EEB taikymo tikrinant motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimą (2003/564/EB) (toliau – Vidaus nuostatai) nurodyta, kad draudimo įmonė turi teisę paskirti savo korespondentą (patikėtinį) – bet kokį vieno ar kelių draudikų paskirtą draudiką ar kitą asmenį, kurį patvirtina tos šalies, kurioje įsteigtas šis asmuo biuras, kurio tikslas – administruoti ir sureguliuoti žalą, atsiradusią dėl autoavarijų, į kurias pateko tos transporto priemonės, kurioms atitinkamas draudikas ar draudikai buvo išdavę draudimo polisą ir kurios įvyko toje šalyje. Teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad, Vidaus nuostatose taip pat nustatyta, kad patikėtinis administruoja visas žalas vadovaudamasis autoavarijos šalyje taikomais įstatymais ar kitais teisės aktais, reglamentuojančiais atsakomybę, atlyginimą nukentėjusiems asmenims ir transporto priemonių privalomąjį draudimą jį patvirtinusio

biuro vardu ir jį patvirtinti prašiusio draudiko sąskaita. Panašus reguliavimas įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – TPVCAPDĮ) 14 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad kitos Europos Sąjungos valstybės narės ar užsienio valstybės draudimo įmonės atstovas pretenzijoms nagrinėti Lietuvos Respublikoje yra šios įmonės patikėtinis, skiriamas žalos administravimo ir išmokos mokėjimo funkcijoms šios draudimo įmonės vardu atlikti. Ši įstatymo nuostata, anot kasacinio teismo, sudaro pagrindą teigti, kad tarp Europos Sąjungos valstybės narės ar užsienio valstybės draudimo įmonės ir jo atstovo pretenzijoms nagrinėti Lietuvos Respublikoje susiklosto atstovavimo santykiai.

Aiškindama TPVCAPDĮ 14 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto teisinio reguliavimo turinį apžvelgiamoje byloje keliamu aspektu, mišri išplėstinė septynių teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad šio įstatymo priede yra įvardyti ES teisės aktai, kurie buvo įgyvendinti priimant šį įstatymą ir nors šioje byloje žaliosios kortelės sistemos pagrindu atsiradę civilinės atsakomybės draudimo teisiniai santykiai nėra susiję su kita ES valstybe nare, ES teisės aktai bei jų taikymo praktika gali būti aktualūs kaip antrinis teisės šaltinis, padedantis atskleisti nacionalinio teisinio reguliavimo prasmę.

Apžvelgdama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) jurisprudenciją nagrinėjamu klausimu mišri išplėstinė septynių teisėjų kolegija pažymėjo, kad pasak ESTT, Direktyva 2000/26/EB siekiama užtikrinti vienodą požiūrį į per eismo įvykius nukentėjusius asmenis, nepaisant šių įvykių vietos Sąjungoje; siekiant šio tikslo, nukentėjusieji turi turėti galimybę savo gyvenamosios vietos valstybėje narėje už įvykį atsakingo asmens draudimo bendrovės šioje valstybėje paskirtam atstovui žalos sureguliuavimo reikalams pateikti prašymą gauti žalos atlyginimą; šio atstovo funkcija – palengvinti žalą patyrusiems nukentėjusiems asmenims atlikti formalumus, konkrečiai kalbant – sudaryti sąlygas pateikti reikalavimus savo kalba. Būtent ESTT nurodė, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė, kad Direktyvos 2000/26/EB 4 straipsnio 5 dalyje numatytas draudimo įmonių atstovavimas apimtų, kiek tai neprieštarauja tarptautinės privatinės teisės normoms, tokią funkciją, kuri leistų nukentėjusiems asmenims veiksmingai kreiptis į nacionalinius teismus su ieškiniu dėl patirtos žalos atlyginimo. Šiomis aplinkybėmis pakankami įgaliojimai, kuriuos turi turėti atstovas žalos sureguliuavimo reikalams, apima įgaliojimą priimti įteikiamus teismo dokumentus. Šioje byloje buvo padaryta išvada, kad Direktyvos 2000/26/EB 4 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad valstybėms narėms nenustatyta pareigos numatyti, kad atstovas, kuris pagal šį straipsnį įpareigotas dalyvauti nustatant žalą ir išmokant išmoką, vietoje jo atstovaujamos bendrovės gali būti atsakovas nacionaliniame teisme, nagrinėjančiame ieškinį dėl žalos atlyginimo, kurį pareiškė nukentėjusysis.

Taigi, atsižvelgusi į išdėstytus argumentus mišri išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad aiškinant TPVCAPDĮ 14 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą kartu su minėtais ES teisės aktais bei ESTT jurisprudencija, darytina išvada, kad šis teisinis reguliavimas nereiškia, jog užsienio valstybės draudimo bendrovės atstovas pretenzijoms nagrinėti pagal įstatymą tampa materialiojo teisinio santykio – draudimo išmokos mokėjimo prievolės šalimi ir yra asmeniškai atsakingas nukentėjusiajam asmeniui, todėl bendrovės „E.“ Lietuvos filialas nėra tinkamas atsakovas šioje byloje, nes materialiojo teisinio santykio šalys yra ieškovai (nukentėję asmenys) ir Baltarusijos draudimo bendrovė „T.“, apdraudusi krovinio automobilio su puspriekabe valdytojo civilinę atsakomybę privalomuoju transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-27-895/2017

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl įmonės dalyvių atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl pareigos inicijuoti įmonės bankroto bylos iškėlimą nevykdymo

Ieškovės (bankrutuojančios bendrovės) reikalavimas atsakovams (bendrovės vadovui ir akcininkams) solidariai atlyginti žalą pareikštas Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 8 straipsnio 4 dalies pagrindu – dėl žalos atlyginimo pavėlavus inicijuoti bankroto bylą. Apžvelgiamoje byloje kilo teisiniai klausimai dėl bendrovės akcininkų (ar jų grupės), turinčių akcijų kiekį, suteikiančių balsų daugumą, ir turinčių akcijų kiekį, kuris sudaro balsų mažumą, pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo atsiradimo momento. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad tiek vadovas, tiek bendrovės akcininkai yra solidariai atsakingi už žalą, o atsakovų (20 proc. bendrovės akcijų savininko ir 80 proc. bendrovės akcijų savininko) pareigos inicijuoti bankroto bylą momentas atsirado nuo datos, kai turėjo būti sušauktas visuotinis akcininkų susirinkimas, kuris privalėjo patvirtinti ieškovės finansinę atskaitomybę, tačiau tai nebuvo padaryta.

Kasacinis teismas nurodė, kad 10 proc. ir daugiau balsų turintys akcininkai turi iniciatyvos teisę sušaukti visuotinį akcininkų susirinkimą, tačiau sprendimo teisę sušaukti susirinkimą turi tik daugumos akcininkai – pagal Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 23 straipsnio 4 dalį, jei bendrovės valdyba ar bendrovės vadovas nepriėmė sprendimo sušaukti visuotinį akcininkų susirinkimą per 10 dienų nuo susirinkimo sušaukimo iniciatorių paraiškos gavimo dienos, visuotinis akcininkų susirinkimas gali būti šaukiamas akcininkų, kuriems priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip 1/2 visų balsų, sprendimu. Todėl pareigos sušaukti visuotinį akcininkų susirinkimą nustatymas balsų daugumą turintiems bendrovės dalyviams yra labiau pagrįstas nei tokios daugumos neturintiems. Taip pat jei daugumos akcininkas veikia kaip *de facto* (faktiškai) direktorius arba aktyviai dalyvauja įmonės veikloje kitais pagrindais, t. y. kai galima pagrįstai teigti, kad akcininkas faktiškai žino apie įmonės finansinę būklę, jo pareiga inicijuoti bankroto bylą gali būti nustatyta anksčiau, nei įvyko akcininkų susirinkimas, arba net ir tuo atveju, jei neįvyko. Kasacinis teismas pažymėjo, kad akcininkų sužinojimo apie nemokumą momento susiejimas su eilinio kasmetinio akcininkų susirinkimo diena būtų tinkamas, jei susirinkimas būtų tinkamai sušauktas ir įvykęs, o visi akcininkai būtų įgiję galimybę žinoti apie įmonės nemokumo būklę. Tačiau nėra pagrindo teigti, kad ir neįvykus akcininkų susirinkimui visi akcininkai privalo žinoti apie įmonės finansinę situaciją, nes toks aiškinimas nepagrįstas nei įstatymo, nei įmonių teisės doktrinos nuostatomis. Dėl to aiškinant akcininko pareigos inicijuoti bankroto bylą atsiradimo momentą, darytinas skirtumas tarp situacijos, kai akcininkas faktiškai žino apie finansinę bendrovės padėtį, nes dalyvauja įmonės veikloje (ar dėl kitų priežasčių), arba turi žinoti, nes buvo sušauktas akcininkų susirinkimas ir jis sužinojo (turėjo sužinoti) apie šią aplinkybę, ir situacijos, kai akcininkas objektyviai nežino ir neturi žinoti. Nenustačius, kad akcininkas faktiškai žinojo apie įmonės nemokumą, nėra pagrindo nustatyti neteisėtus veiksmus nevykdant pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad akcininko sužinojimas apie tai, jog nesušauktas visuotinis akcininkų susirinkimas, reiškia sužinojimą apie jo kaip akcininko teisių (pvz., gauti informaciją apie bendrovės veiklos rezultatus) pažeidimą, tačiau tai *per se* (pats savaime) nesuponuoja pagrindo daryti išvadą, kad bendrovė yra nemoki, todėl teisė inicijuoti susirinkimo sušaukimą nepavirsta balsų mažumą bendrovėje turinčių akcininkų pareiga. Akcininko pareigos žinoti apie bendrovės finansinę padėtį, kai akcininkas apie ją neinformuotas (nesušauktas akcininkų susirinkimas ir neinformuotas kitais būdais), nustatymas nesuderinamas su ribota akcininko, turinčio mažiau kaip 50 proc. akcijų, teise gauti informaciją iš bendrovės. Akcininkui neturint galimybės susipažinti su pirminiais finansiniais bendrovės dokumentais, net pasinaudojus savo teise inicijuoti akcininkų susirinkimą, tuo atveju, jei vadovas neatliko savo pareigos parengti finansinių ataskaitų rinkinį, jis neturi nei teisinės, nei faktinės galimybės sužinoti apie realią bendrovės finansinę padėtį.

Kadangi apžvelgiamoje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nevertino, kokie yra kiekvieno iš atsakovų galėjimo ir turėjimo sužinoti apie įmonės nemokumą momentų skirtumai ir kokios apimties atsakomybė priklausomai nuo sužinojimo momento taikytina kiekvienam iš atsakovų, todėl kasacinis teismas panaikino šių teismų procesinius sprendimus ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-89-378/2017

Šeimos teisė

Dėl sutuoktinių teisės sutartyje dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių susitarti dėl areštuoto turto perleidimo

Pareiškėjai prašė teismo nutraukti jų santuoką ir patvirtinti santuokos nutraukimo teisinių pasekmių sutartį, kurioje, be kita ko, sutuoktiniai susitarė išlaikymą sūnui teikti sutuoktiniui (tėvui) priklausančiu turto. Pirmosios instancijos teismas tenkino pareiškimą ir patvirtino taikos sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių šalių sutartomis sąlygomis. Apeliacinės instancijos teismas nepritarė pirmosios instancijos teismo sprendimui patvirtinti jų taikos sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių dėl išlaikymo ir išlaikymo skolos vaikui nustatymo nekilnojamuoju turto ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Kasacinis teismas nurodė, kad apžvelgiamoje byloje esančiuose VĮ Registrų centro Nekilnojamojo turto registrų centrinio duomenų banko išrašuose patvirtintas juridinis faktas, kad dar iki sutarties dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių sudarymo buvo areštuotas sutuoktinių priklausantis turtas, t. y. apribota disponavimo juo teisė. Tai reiškia, kad pateikiant sutartį dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių sutuoktiniams buvo žinoma apie sutuoktinio turto dalies areštą. Dėl to pareiškėjų susitarimas kompensuoti nepilnamečio vaiko išlaikymo skolą sutuoktiniui priklausančiu areštuotu turto pažeidžia imperatyviasias teisės normas, yra niekinis ir negali būti teismo patvirtintas (CK 1.80 straipsnis).

Tai, kad tvirtinant sutartį nebuvo įvertintos sutarties nuostatos dėl išlaikymo vaikui skyrimo areštuotu turto, sudarė pagrindą kasaciniam teismui šioje byloje peržengti kasacinio skundo ribas ir pasisakyti dėl sutarties nuostatų atitikties imperatyviosioms įstatymo normoms. Kasacinis teismas konstatavo, kad, tvirtindamas pareiškėjų sutartį dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių, pirmosios instancijos teismas patvirtino sutartį su niekine, negalima patvirtinti nuostata (CK 1.78 straipsnio 1 dalis). Konstatavus, kad pareiškėjų pateiktos sutarties sąlygos prieštarauja imperatyviosioms įstatymo normoms, darytina išvada, jog pirmosios instancijos teismas turėjo tokios sutarties netvirtinti ir bylą dėl santuokos nutraukimo sustabdyti, kol sutuoktiniai sudarys naują sutartį (CK 3.53 straipsnio 4 dalis). Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį galioti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49-969/2017

Daiktinė teisė

Dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių išlaidų karšto vandens temperatūros palaikymui (cirkuliacijai) bei nepaskirstyto karšto vandens šilumos kiekiui paskirstymą, aiškinimo ir taikymo

Apžvelgiamoje byloje kilo teisinis klausimas dėl daugiabučio namo butų ar kitų patalpų savininkų, atsijungusių nuo pastato centralizuoto šildymo ir karšto vandens tiekimo sistemų, pareigos mokėti už karšto vandens temperatūros palaikymą (cirkuliaciją) bei už šilumos kiekį, sunaudotą nepaskirstytam karštam vandeniui. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad nors ieškovė (buto savininkė) tiesiogiai ir nesinaudoja centralizuotai tiekiamu karštu vandeniu, tačiau ji išlieka daugiabučiame name įrengtos vandens tiekimo sistemos, kitų namo bendrojo naudojimo sistemų bendraturtė, todėl turi pareigą mokėti už karšto vandens temperatūros palaikymą (cirkuliaciją) bei už šilumos kiekį, sunaudotą nepaskirstytam karštam vandeniui.

Kasacinis teismas konstatavo, kad pareiga mokėti už karšto vandens temperatūros palaikymą (cirkuliaciją) nustatyta tiems asmenims, kurių naudojami šildymo prietaisai yra prijungti prie karšto vandens sistemos ir kurie naudojami karšto vandens tiekėjo suteikta paslauga, nes karšto vandens temperatūros palaikymo mokesčių šilumos vartotojai moka todėl, kad, karštam vandeniui cirkuliuojant daugiabučio namo karšto vandens vamzdynais, bet kada atsukus karšto vandens čiaupą, iš karto bėgtų karštas, o ne šaltas vanduo. Kadangi cirkuliuodamas karštas vanduo atiduoda

dalį šilumos, todėl jis nuolat turi būti pašildomas iki reikiamos temperatūros, t. y. turi būti palaikoma karšto vandens temperatūra. Taigi asmenys, kurie yra atsijungę nuo centralizuoto karšto vandens tiekimo sistemos, t. y. jų naudojami šilumos įrenginiai nėra prijungti prie karšto vandens sistemos, nėra karšto vandens, kurio temperatūrai palaikyti yra skirta cirkuliacija, vartotojai. Tačiau, kasacinis teismas pažymėjo, kad aiškinant karšto vandens temperatūros palaikymo (cirkuliacijos) sistemos paskirtį ir priklausymą, svarbus ne tik cirkuliacijos sistemos vartotojų išskyrimas, bet ir cirkuliacijos sistemos, kaip pastato inžinerinės konstrukcijos, įvertinimas. Techniškai turėtų būti užtikrinta, jog karšto vandens temperatūros palaikymo sistema neatliktų ir patalpų, atjungtų nuo centralizuoto šildymo ir karšto vandens tiekimo sistemų, šildymo funkcijos, tačiau šiuo metu daugeliu atvejų pagal senos statybos inžinerinių sistemų tipinę konstrukciją nėra techninių galimybių visiškai eliminuoti į atsijungusių nuo centralizuoto šildymo ir karšto vandens tiekimo sistemų daugiabučio namo buto ar kitų patalpų savininkų patalpas bei bendrojo naudojimo patalpas patenkantį pastato karšto vandens temperatūros palaikymo sistemos energijos kiekį. Todėl nėra teisinio pagrindo ir visiškai atleisti daugiabučio namo buto ar kitų patalpų savininkus nuo pareigos mokėti už karšto vandens temperatūros palaikymą, kaip daugiabučio namo inžinerinės konstrukcijos padarinį. Kasacinis teismas konstatavo, kad tipinėms daugiabučių konstrukcijoms pritaikyta karšto vandens temperatūros palaikymo mokesčio skaičiuoklė visų pirma priklauso ne nuo realiai suvartoto šilumos kiekio, o nuo pačios konstrukcijos techninių ypatybių, t. y. cirkuliacijos stovo įrengimo vietos (virtuvėje, pagalbinėse patalpose ar rūsyje) ir cirkuliacijos sistemos tipo – su vonios šildytuvu (gyvatuku) ar be jo. Tais atvejais, kai cirkuliacijos stovai yra įrengti virtuvėje ir (ar) pagalbinėse patalpose, preziumuojama, kad karšto vandens temperatūros palaikymo sistema užtikrina ne tik karšto vandens higienos reikalavimus, bet ir šildo virtuvės ir (ar) sanitarinių mazgų patalpas, todėl net ir atsijungę nuo centralizuoto karšto vandens tiekimo sistemos asmenys naudojami dalimi cirkuliacijos sistemos teikiamos paslaugos.

Kasacinis teismas nurodė, kad Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau – Komisija) rekomenduojamą šilumos paskirstymo metodą, labiausiai atitinkantį pastato šildymo ir karšto vandens sistemos tipą bei šilumos pirkimo-pardavimo vietoje ir (ar) ties tiekimo-vartojimo riba įrengtus atsiskaitomuosius šilumos apskaitos prietaisus, pasirenka šilumos ir (ar) karšto vandens vartotojai, pastato bendraturčiai CK, Daugiabučių bendrijų įstatymo nustatyta tvarka. Kasacinis teismas išaiškino, kad ir tuo atveju, kai dalis daugiabučio gyventojų yra atsijungę nuo centralizuoto šildymo ir karšto vandens tiekimo sistemos, jie vis tiek išlieka tam tikra apimtimi ir centralizuotai teikiamų paslaugų gavėjais, pavyzdžiui, dėl bendrųjų patalpų šildymo ar cirkuliacijos stovų skleidžiamos šilumos jiems priklausančiose pagalbinėse patalpose, kartu su kitais, vis dar centralizuoto šildymo ir karšto vandens tiekimo sistemomis besinaudojančiais gyventojais, turi teisę pasirinkti geriausiai jų daugiabučio namo inžinerines konstrukcijas atitinkantį sprendimą, metodą, suvartojamos šilumos kiekiui ir kainai nustatyti. Kol tai nepadaryta, šilumos tiekėjas teisės aktų nustatyta tvarka taiko vieną iš Komisijos rekomenduojamų šilumos paskirstymo metodų.

Kasacinis teismas išaiškino, kad kol daugiabučiame name nėra įrengti teisės aktų reikalavimus atitinkantys apskaitos prietaisai, leidžiantys apskaičiuoti faktiškai sunaudotą ir karšto vandens vartotojams nepaskirstytą šilumos kiekį, remiantis Šilumos ūkio įstatymo 15 straipsnio 1 dalies nuostatomis, šilumos tiekėjas neturi teisinio pagrindo paskirstyti šilumos kiekio už nepaskirstytą karštą vandenį visiems daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkams kaip karšto vandens tiekimo sistemos bendraturčiams. Apžvelgiamoje byloje nustatyta aplinkybė, kad ginčo pastate nebuvo įrengta nurodytų apskaitos prietaisų, fiksuojančių faktiškai sunaudoto ir karšto vandens vartotojams nepaskirstyto šilumos kiekio.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų dalį ir įpareigojo atsakovę (šilumos ir karšto vandens tiekėją) atlikti perskaičiavimą, iš ieškovės mokėtinų sumų atimant šilumos energijos kiekį, priskirtą neapskaitytam karštam vandeniui ruošti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-13-916/2017

Dėl bendrosios dalinės nuosavybės teisės ir CK 4.79 straipsnio 1 dalyje nurodyto jos apribojimo apimties

Ieškovė prašė teismo atsakovų sudarytą mainų sutartį pripažinti pirkimo–pardavimo sutartimi ir perkelti jai pirkėjo teises ir pareigas pagal buto ir dalies kiemo statinių pirkimo–pardavimo sutartį. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, apeliacinės instancijos teismas – patenkino. Byloje kilo ginčas dėl bendraturčio pirmenybės teisės įsigyti dalį turto, valdomo bendrosios dalinės nuosavybės teise, įgyvendinimo ir gynimo.

Byloje nustatyta, kad ieškovė V. L. ir atsakovė E. L. buvo ginčo buto bendraturtės, o atsakovai A. A. ir A. L., ginčijama sutartimi įsigiję dalį buto iš E. L., – kito to paties namo buto savininkai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, bylos duomenimis, atsakovai A. A. ir A. L. buvo antraeilio daikto (kiemo statinio – tvoros) ir pagrindinių namo konstrukcijų (stogo, sienos) bendraturčiai su E. L. ir V. L., tačiau tik antraeilių daiktų ir pagrindinių namo konstrukcijų valdymas bendrosios dalinės nuosavybės teise nesudaro sąlygų vieno buto savininkui įsigyti gretimo buto, esančio tame gyvenamajame name (t. y. pagrindinio daikto kitame daikte), dalį. Pirmenybės teisė įsigyti dalį bendrojoje dalinėje nuosavybėje negali būti aiškinama plečiamai, suteikiant tokią teisę ir subjektams, kurie nėra konkretaus parduodamo pagrindinio daikto bendraturčiai, bet tik to pagrindinio daikto (buto), kaip kito pagrindinio daikto (namo) dalies, bendraturčiai. Priešingas aiškinimas nepagrįstai ribotų pagrindinio daikto (buto), esančio kitame pagrindiniame daikte (gyvenamajame name), bendraturčio teisę, įtvirtintą CK 4.79 straipsnio 1 dalyje.

Kasacinis teismas konstatavo, kad vien tai, jog atsakovai A. A. ir A. L. gyveno patalpose šalia ginčo buto, dėl to bendrosios dalinės nuosavybės teise valdė antraeilį daiktą (kiemo statinį – tvorą) bei pagrindines namo (kuriame yra ginčo butas) konstrukcijas (sieną, stogą), nesuteikia jiems galimybės pasinaudoti CK 4.79 straipsnyje nustatyta pirmenybės teise įsigyti kitiems asmenims bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančio pagrindinio daikto dalį. Kasacinis teismas paliko nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-77-421/2017

Paveldėjimo teisė

Dėl palikimo priėmimo, kai paveldimas turtas yra keliose valstybėse

Pareiškėja prašė teismo atnaujinti terminą priimti palikimą po motinos mirties. Paskutinė palikėjos deklaruota gyvenamoji vieta buvo Latvijos Respublikoje, o po palikėjos mirties liko nekilnojamasis turtas Lietuvos Respublikoje. Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos prašymą tenkino, o apeliacinės instancijos teismas atmetė.

Kasacinis teismas konstatavo, kad palikėjos turtas yra skirtingose valstybėse, t. y. paveldėjimas turi tarptautinį elementą, todėl būtina nustatyti, kurios valstybės institucijos turi jurisdikciją spręsti paveldėjimo klausimus ir kokią taikyti teisę. Teismai pagrįstai netaikė 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo, bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo nuostatų, nes palikėjos, mirusios 2008 m. gegužės 8 d., palikimo paveldėjimui jis netaikomas (Reglamento 83 straipsnis). Šioje byloje taikytina trišalė Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių. Šios sutarties 41 straipsnyje nustatyta, kad kilnojamojo turto paveldėjimo teisę reguliuoja susitariančiosios šalies, kurios teritorijoje palikėjas turėjo paskutinę nuolatinę gyvenamąją vietą, įstatymai, o nekilnojamojo turto paveldėjimo teisę reguliuoja susitariančiosios šalies, kurios teritorijoje yra turtas, įstatymai. Šios sutarties 44 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad nekilnojamojo turto paveldėjimo bylas nagrinėja susitariančiosios šalies, kurios teritorijoje yra tas turtas, įstaigos. Kadangi palikėjos nekilnojamasis turtas yra Lietuvos Respublikoje, tai dėl šio konkretaus turto

paveldėjimo kompetentingi spręsti Lietuvos Respublikos notarai (Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 26 straipsnio 1 dalies 2 punktą) ir Lietuvos Respublikos teismai, taikydami Lietuvos Respublikos teisę paveldėjimo klausimais. Kasacinis teismas pažymėjo, kad Lietuvos paveldėjimo teisei būdingas universalumo principas, reiškiantis, jog palikimo priėmimas apima visą palikimą, nepriklausomai nuo to, kokios formos ir kur jis būtų. Byloje yra duomenų, kad galimai pareiškėja per tris mėnesius nuo palikėjos mirties pradėjo faktiškai valdyti kilnojamąjį turtą, esantį Latvijos Respublikoje.

Kasacinis teismas išaiškino, kad tais atvejais, kai palikimą sudaro turtas, esantis skirtingose valstybėse, ir prašoma atnaujinti terminą priimti palikimą pagal Lietuvos Respublikos teisę, teismas turi nustatyti aplinkybes, ar pareiškėjas nėra pasinaudojęs teise priimti palikimą per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos pradėdamas faktiškai valdyti paveldimą turtą kurioje nors valstybėje, ir tik tada spręsti klausimą dėl termino priimti palikimą atnaujinimo. Nustačius, kad pareiškėjas per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos atliko veiksmus, kurie pagal savo pobūdį atitinka palikimo priėmimą, faktiškai pradėjus turtą (nesvarbu kurioje valstybėje) valdyti (CK 5.51 straipsnis), konstatuotina, kad pareiškėjas nėra praleidęs palikimo priėmimo termino. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-80-706/2017

Sutarčių teisė

Dėl lizingo gavėjo pareigos nutraukus lizingo sutartį grąžinti turtą lizingo davėjui

Ieškovas (lizingo davėjas) prašė teismo priteisti solidariai iš lizingo gavėjos ir laiduotojos nuostolius už negrąžintą turtą (vilkią) po lizingo sutarties nutraukimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl lizingo sutarties nutraukimo pasekmių, t. y. kuriai lizingo sutarties šaliam po sutarties nutraukimo tenka savo sąskaita įvykdyti lizingo turto grąžinimo lizingo davėjui prievolę.

Kasacinis teismas nurodė, kad lizingo sutarties nutraukimas sukuria teises pasekmes vidiniams sutarties šalių santykiams: atsiranda lizingo gavėjo pareiga grąžinti lizingo turtą lizingo davėjui. Tačiau išorinių santykių atžvilgiu lizingo gavėjas išlieka lizingo turto valdytoju ir po lizingo sutarties nutraukimo iki lizingo turtas bus grąžintas lizingo davėjui. Kol lizingo turtas negrąžintas lizingo davėjui, gavėjas prisiima visas šio turto valdymo, naudojimo, žalos tretiesiems asmenims atlyginimo išlaidas (CK 6.571 straipsnio 2 dalis, 6.572 straipsnio 4 dalis). Taigi lizingo gavėjai (atsakovei) teko pareiga atlyginti Olandijos bendrovės turėtas lizingo turto (vilkių) ir puspriekabės bei krovinių gelbėjimo ir saugojimo išlaidas. Kasacinis teismas konstatavo, kad nutraukęs lizingo sutartį lizingo davėjas neturi pareigos savo ar gavėjo sąskaita už gavėją vykdyti šio pareigą grąžinti lizingo turtą, jei to nenustato lizingo sutartis. Lizingo davėjas turi ir toliau bendradarbiauti su lizingo gavėju, šiam vykdamas pareigas, kylančias nutraukus lizingo sutartį. Apžvelgiamoje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nenustatė, kad lizingo davėjas nebūtų bendradarbiavęs su lizingo gavėju ar būtų kliudęs jai vykdyti pareigą grąžinti turtą, o nustatė, kad lizingo gavėja nesiėmė veiksmų ir iniciatyvos pati ar kartu su lizingo davėju sumokėti Olandijos bendrovei už turto gelbėjimo darbus ir saugojimą, kad turtą būtų galima pargabenti į Lietuvą. Todėl, kasacinio teismo vertinimu, atsakovei lizingo gavėjai atsirado prievolė atlyginti lizingo davėjo patirtus nuostolius. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-21-684/2017

Civilinio proceso teisė

Dėl atstovavimo išlaidų atlyginimo, kai su advokatu atsiskaitoma per tarpininką

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė pareiškėjos prašymą priteisti išlaidų, patirtų rengiant atsiliėpimą į atskirąjį skundą, atlyginimą, konstatuodami, kad nė vienas iš pareiškėjos pateiktų įrodymų tiesiogiai nepatvirtina, jog teisinės paslaugas suteikė advokatas. Pareiškėjos su advokatu sudarytoje atstovavimo-teisinių paslaugų sutartyje buvo nustatyta, kad pareiškėja įsipareigoja už advokato suteiktas teisinės paslaugas atsiskaityti tiesiogiai su tarpininke (juridiniu asmeniu) grynaisiais pinigais pagal šios išrašomas PVM sąskaitas faktūras, o tarpininkė už faktiškai suteiktas teisinės paslaugas (procesinių dokumentų rengimą ar konsultacijų suteikimą) su advokatu atsiskaitys pagal jų tarpusavio atskirą susitarimą.

Kasacinis teismas nurodė, kad nėra būtina, jog už advokato ar advokato padėjėjo suteiktas teisinės paslaugas byloje klientas advokatui ar advokato padėjėjui sumokėtų tiesiogiai, tam, kad šios išlaidos būtų pripažintos išlaidomis, susijusiomis su bylos nagrinėjimu. Tais atvejais, kai iš kliento ir advokato ar advokato padėjėjo atstovavimo sutarties atsiranda kliento pareiga atsiskaityti su advokatu, advokatas gali nurodyti šią prievolę įvykdyti tarpininkui. Tačiau tokiu atveju tam, kad šios išlaidos būtų pripažintos išlaidomis, susijusiomis su bylos nagrinėjimu, turi būti nustatytos dvi sąlygos: 1) kad advokatas ar advokato padėjėjas teisinės paslaugas suteikė; 2) kad advokatui ar advokato padėjėjui, kad ir per tarpininką, buvo sumokėta. Kai už advokato ar advokato padėjėjo byloje suteiktas teisinės paslaugas klientas sumoka tarpininkavimo įmonei pagal tarpininkavimo teikiant teisinės paslaugas sutartį, ir nepateikiami įrodymai, pagrindžiantys tarpininko atsiskaitymą su advokatu, laikytina, kad mokėjimas atliktas tik pagal tarpininkavimo sutartį ir toks mokėjimas nelaikytinas atstovavimo išlaidomis CPK 88 straipsnio 1 dalies 6 punkto prasme. Tarpininkavimas surandant klientui advokatą ar advokato padėjėją nėra laikytinas atstovavimu byloje.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagrindas sumokėti už teisinės paslaugas yra advokato išrašytas apskaitos dokumentas, kuris gali būti: grynųjų pinigų priėmimo kvitas; sąskaita už teisinės paslaugas; PVM sąskaita faktūra (jeigu advokatas yra PVM mokėtojas); kiti apskaitos dokumentai (mokėjimo pavedimai ir pan.) (CPK 88 straipsnio 2 dalis). Atsižvelgdamas į tai, kad iš byloje esančių sąskaitų faktūrų matyti, jog pinigus pareiškėja sumokėjo ne advokatui, o tarpininkei (juridiniam asmeniui), tačiau byloje nepateikta įrodymų, jog tarpininkė atsiskaitė su advokatu, kasacinis teismas laikė pagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad pareiškėjos užmokestis tarpininkei už suteiktas tarpininkavimo paslaugas nelaikytinas tokiomis atstovavimo išlaidomis CPK 88 straipsnio 1 dalies 6 punkto prasme, kurias turėtų apmokėti byla pralaimėjusi šalis. Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-7-687/2017

Dėl įrodinėjimo pareigos tarp šalių paskirstymo ir įrodymų vertinimo, kai viena šalis sunkina įrodymų rinkimą

Atsakovai nurodė, kad ieškovė, teigdama, jog panaudos sutarties pagrindu valdytose patalpose po sutarties nutraukimo liko jai priklausantys daiktai, privalėjo pateikti šiuos teiginius pagrindžiančius įrodymus. Pirmosios instancijos teismas sprendė, kad ieškovė (panaudos gavėja) neįrodė aplinkybės, jog patalpų panaudos sutarties nutraukimo dieną atsakovų patalpose ji turėjo atitinkamą konteinerių ir trąšų kiekį, kurį nurodė ieškinyje. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai įrodinėjimo našta dėl nurodytų daiktų buvimo patalpose, nutraukus panaudos sutartį, perkėlė ieškovei (panaudos gavėjai), ir sprendė, kad būtent atsakovai turi pagrįsti, jog patalpose po panaudos sutarties nutraukimo nebuvo ieškovės prašomo priteisti atitinkamo konteinerių ir trąšų kiekio.

Kasacinis teismas nurodė, kad tiesioginis įrodymas, kuris leistų nustatyti ieškovei priklausančių daiktų faktą ir kiekį patalpų panaudos sutarties nutraukimo metu, būtų abiejų šalių ar vienos iš šalių su nepriklausomu asmeniu sudarytas daiktų (įrenginių) kiekio nustatymo aktas.

Tokio dokumento šalys nesudarė, ieškovė neturėjo realios galimybės fiksuoti patalpose likusių daiktų kiekio dėl atsakovų kaltės, kadangi atsakovai nebendradarbiavo, neįsileido ieškovės į patalpas. Esant tokiai situacijai, ieškovės įpareigojimas pateikti atsakovų nurodytus įrodymus reikštų ieškovės įpareigojimą padaryti tai, kas neįmanoma, o tai prieštarautų protingumo principui, kuriuo teismai privalo vadovautis aiškindami ir taikydami įstatymus (CPK 3 straipsnio 1 dalis), todėl kasacinis teismas sprendė, kad nepagrįsti atsakovų teiginiai, jog reikalavimą priteisti kompensaciją už turtą, kurio atsakovai negali grąžinti natūra, teismai galėjo tenkinti tik tuo atveju, jei ieškovė būtų pateikusi tiesioginius įrodymus, patvirtinančius, kad šie daiktai buvo atsakovams priklausančiose patalpose. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: jeigu kuri nors šalis sąmoningais veiksmais sunkina įrodymų rinkimą, nebendradarbiauja, tokiu atveju visos abejonės dėl įrodymų pakankamumo turi būti aiškinamos tokios šalies nenaudai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovės nurodytas aplinkybes, susijusias su atsakovų patalpose likusiais daiktais, teismai nustatė vadovaudamiesi ieškovės pateiktais rašytiniais įrodymais, pagrindžiančiais daiktų įsigijimą ir jų vertę, ieškovės ir atsakovo paaiškinimais, byloje nustatytomis faktinėmis sutarties nutraukimo aplinkybėmis. Nors išvada dėl ieškinio pagrįstumo teismai grindė netiesioginiais įrodymais, tačiau kasacinis teismas sprendė, kad teismai tinkamai aiškino ir taikė įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą reglamentuojančias teisės normas (CPK 176, 177, 178, 185 straipsniai), įvertino byloje susiklosčiusią situaciją, turinčią esminę reikšmę ieškovės galimybei pateikti tiesioginius įrodymus, pagrindžiančius atsakovams priklausančiose patalpose likusių daiktų faktą ir kiekį, tinkamai paskirstė tarp šalių įrodinėjimo pareigas ir pagrįstai tenkino ieškinio reikalavimus. Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-78-686/2017

Dėl ekspertų skyrimo procedūros civilinėse bylose

Atsakovė nurodo, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai ekspertizę pavedė atlikti išimtinai ieškovės pasiūlytiems trimis ekspertams, o atsakovės prašymą su eksperto kandidatūra nemotyvuotai atmetė. Apeliacinės instancijos teismas sprendė, kad ekspertizė paskirta ir atlikta laikantis įstatymo nustatytos procedūros, o ekspertizės išvados vertintinos kaip objektyvios ir patikimos.

Kasacinis teismas nurodė, kad atsižvelgiant į teismo nutartimi paskirtos ir įstatymo nustatyta tvarka atliktos ekspertizės išvados didesnę įrodomąją galią darytina išvada, kad teismo pareiga kritiškai vertinti ekspertizės išvadą yra siejama su, pirma, nustatytais ekspertinio tyrimo eigos (proceso) trūkumais, antra, išvados turinio trūkumais (išvados prieštaravimu, prieštaravimu kitiems byloje esantiems įrodymams ir pan.). Pastaruoju aspektu pažymėtina, kad dėl ekspertizės išvadoje tiriamų klausimų specifikos teismui galimybės nustatyti specialių žinių reikalaujančio tyrimo procesą, jo išsamumo lygį ar išvadų santykį su kitais byloje esančiais įrodymais yra ribotos. Todėl teismo paskirtas ekspertas tam tikra prasme tampa kvaziarbitru, nuo kurio išvados didelė dalimi priklauso bylos baigtis. Atsižvelgiant į tai, eksperto skyrimo procedūra civilinėse bylose turi atitikti esminius civilinio proceso principus, be kita ko, garantuojančius šalių lygiateisiškumą (CPK 17 straipsnis). Kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: tais atvejais, kai sprendžiant eksperto skyrimo klausimą civilinėje byloje ginčo šalys nesusitaria dėl eksperto kandidatūros ir (ar) siūlo savo ekspertų kandidatūras, nepritarėdamos priešingos šalies siūlomai (-ų) eksperto (-ų) kandidatūrai (-oms), teismas, esant galimybei (yra kitų atitinkamos kvalifikacijos į Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašą įrašytų ekspertų, galinčių atlikti tokio tipo ekspertizę, kt.), turi ieškoti būdų užtikrinti šalių lygiateisiškumą: ekspertizę atlikti pavesti ne vienos iš šalių pasiūlytam (-iems), o teismo iniciatyva parinktam (-iems) ekspertui (-ams), arba ekspertizę atlikti pavesti abiejų šalių pasiūlytiems ekspertams bendrai, arba ekspertizę atlikti pavesti grupei ekspertų, įtraukiant į tokią grupę po vieną abiejų šalių pasiūlytą ekspertą, o vienu iš grupės narių paskirti teismo iniciatyva parinktą ekspertą ir pan. Kai ekspertizę atlikti pavedama tik vienos iš šalių pasiūlytam (-iems) ekspertui (-ams), teismas privalo nurodyti argumentus, kodėl nebuvo galimybės

teismo ekspertizę pavesti atlikti teismo iniciatyva parinktam (-iems) ekspertui (-ams), kodėl į ekspertizės atlikimą nebuvo įtrauktas kitos šalies siūlomas ekspertas (-ai), taip pat nurodyti, kokiais kriterijais remiantis ekspertizė buvo pavesta atlikti konkrečiam (-iems) ekspertui (-ams), bei pagal šiuos kriterijus pagrįsti savo pasirinkimą. Kasacinis teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, pavesdamas ekspertizę atlikti trims išimtinai ieškovės pasiūlytiems ekspertams bei nemotyvuotai atmesdamas atsakovės prašymą įtraukti jos pasiūlytą ekspertą, pažeidė šalių lygiateisiškumo principą (CPK 17 straipsnis). Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad vien ta aplinkybė, jog pirmosios instancijos teismas nepagrįstai neįtraukė atsakovės pasiūlyto eksperto į ekspertų grupę, savaime nesudaro pagrindo abejoti teismo pavedimu atliktos ekspertizės išvadų patikimumu. Tačiau ji reiškia, pirma, kad apžvelgiamoje byloje teismai neturėjo pagrindo remtis taisykle, pagal kurią ekspertizės akte esantys duomenys pagal jų objektyvumą dėl tiriamojo pobūdžio prigimties ir gavimo aplinkybių paprastai yra patikimesni už kituose įrodymų šaltiniuose esančius duomenis, antra, kad vertindami žalos dydį teismai privalėjo motyvuotai nurodyti, kodėl atmetė kiekvieną atsakovės, kurios siūlomas ekspertas nebuvo įtrauktas į ekspertizės atlikimą, įrodymą, įskaitant ir atsakovės pateiktą rašytinį įrodymą – jos siūlyto eksperto atlikto įrangos būklės ir jos vertės tyrimo išvadas. Kadangi tai apžvelgiamoje byloje nebuvo padaryta tinkamai, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-87-969/2017

Dėl teismų jurisdikcijos pagal CMR konvencijos 31 straipsnio 1 dalį ir vienos vežimo sutarties pagal CMR konvencijos nuostatus egzistavimo

Ieškovė (draudikė, apdraudusi gabenamą krovinį) prašė priteisti solidariai iš krovinio vežėjų – Lietuvos ir Lenkijos įmonių – krovinio savininkui išmokėtą dėl krovinio praradimo draudimo išmoką. Pirmosios instancijos teismas ieškinio dalį tenkino ir ieškovei iš atsakovės Lenkijos įmonės priteisė žalos atlyginimą. Apeliacinės instancijos teismas sprendė, kad žalos atlyginimas ieškovei priteistinas solidariai iš abiejų – Lietuvos ir Lenkijos – įmonių. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, ar Lietuvos teismai atsakovės Lenkijos įmonės atžvilgiu turi jurisdikciją CMR konvencijos 31 straipsnio 1 dalies pagrindu.

Kasacinis teismas nurodė, kad Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencijos (toliau – CMR konvencija, konvencija) 31 straipsnio 1 dalies tekste lietuvių kalba nurodyta, kad visais ginčytiniais klausimais, kilusiais dėl vežimo, ieškovas, be teismų, esančių Konvencijos šalyse-dalyvėse, gali kreiptis į teismus: a) valstybės, kurioje atsakovas turi nuolatinę gyvenamąją vietą, firmos būstinę ar filialą, kuriems tarpininkaujant sudaryta vežimo sutartis, arba b) į teismus, kuriuose yra krovinio priėmimo vežti arba numatyta pristatymo vieta. Vertinant atitinkamos nuostatos tekstus anglų ir prancūzų kalbomis, matyti, kad jurisdikciją turi ne bet kurie konvencijos šalyse dalyvėse esantys teismai, bet konvencijos šalyse dalyvėse esantys teismai, dėl kurių jurisdikcijos susitarė vežimo sutarties šalys (angl. – *in any court or tribunal of a contracting country designated by agreement between the parties*; pranc. – *des juridictions des pays contractants désignées d'un commun accord par les parties*). Apibūdinant CMR konvencijos 31 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose nurodytus teismus anglų ir prancūzų kalbomis, kaip ir tekste lietuvių kalba, vartojami žodžiai „papildomai“ ir „be to“ (angl. – *in addition to*; pranc. – *en dehors des*). Taigi, kasacinis teismas išaiškino, kad į CMR konvencijos taikymo sritį patenkančius ginčus turi teisę nagrinėti dviejų kategorijų teismai. Pirma, šalies CMR konvencijos dalyvės teismai, kuriuos bendru susitarimu nurodo sutarties šalys, antra – 31 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose nurodyti teismai. CMR konvencijos komentare ir doktrinoje nurodoma, kad tik minėti teismai turi jurisdikciją nagrinėti į CMR konvencijos taikymo sritį patenkančias bylas, tačiau šalių susitarimas neturi viršenybės kitų nuostatoje nurodytų teismų atžvilgiu ir nepaneigia jų jurisdikcijos nagrinėti ginčus.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad bylą nagrinėjantis teismas turi įvertinti, ar jis turi jurisdikciją nagrinėti bylą, ar kai kuriuos iš byloje pareikštų reikalavimų, atsižvelgdamas į visus

CMR konvencijos 31 straipsnyje nurodytus kriterijus, o siekdamas tai padaryti, turi kvalifikuoti byloje susiklosčiusius santykius. Siekiant nustatyti, ar Lietuvos teismai atsakovės Lenkijos įmonės atžvilgiu turi jurisdikciją CMR konvencijos 31 straipsnio 1 dalies b punkto pagrindu ir yra valstybės, kurioje numatyta krovinio pristatymo vieta, teismai, reikia įvertinti, ar nagrinėjamoje byloje susiklostė CMR konvencijos 34 straipsnyje nurodyti teisiniai santykiai. Kasacinis teismas konstatavo, kad teismas turi nustatyti, ar atsakovė vykdė vežimo, kurio sąlygas nustatė vienintelė sutartis ir paeiliui vykdė keli vežėjai, dalį, o kiekviena vežėja, perimdama krovinį ir važtaraštį, tapo vienintelės sutarties dalyve ir todėl kiekviena iš vežėjų atsako už visą vežimą, o ieškinys CMR konvencijos 36 straipsnio pagrindu gali būti reiškiamas kelioms vežėjoms kartu. Tam, kad būtų konstatuota, jog tarptautiniame vežime dalyvaujantys asmenys yra vienos sutarties šalys, turi būti nustatyta, kad jie yra įsipareigoję vienas kitam ir tarpusavyje suderinę valią (pasiekę konsensuą), susitarę dėl esminių tarptautinio krovinio vežimo sutarties sąlygų. Kasacinis teismas konstatavo, kad apžvelgiamoje byloje nėra pagrindo laikyti, jog atsakovė Lenkijos įmonė vežimą vykdė CMR konvencijos 34 straipsnyje nurodytos vienintelės vežimo sutarties pagrindu, buvo prisijungusi prie atsakovės Lietuvos įmonės (pirmosios susitariančiosios vežėjos) ir krovinio gavėjos (susitariančiosios siuntėjos) sudarytos tarptautinio krovinių vežimo sutarties. Ne krovinio gavėja (susitariančioji siuntėja – Rusijos įmonė) ir ne pirmoji susitariančioji vežėja, o antroji susitariančioji vežėja pateikė Lenkijos įmonei (faktinei vežėjai) užsakymą gabenti krovinį, krovinį Lenkijos įmonė gabeno maršrutu Didžioji Britanija–Lenkija, jį priėmė vežti atskiro važtaraščio pagrindu, kuriame yra žyma, kad krovinytis pristatytas į Lenkiją, iš ten į Lietuvą krovinį turėjo gabenti kita faktinė vežėja pagal atskirą važtaraštį. Nors Lenkijos įmonė važtaraštyje nurodyta kaip faktinė vežėja, byloje nėra nustatyta, kad ji būtų žinojusi apie kitų subjektų sudarytą tarptautinę krovinių vežimo sutartį, jos sąlygas, byloje taip pat nenustatyta, kad krovinio gavėja (susitariančioji siuntėja – Rusijos įmonė), kuri sudarė sutartį su Lietuvos įmone, būtų žinojusi apie tai, kad krovinį dalį maršruto gabens Lenkijos įmonė, o likusią dalį – kitas faktinis vežėjas, kad visi vežime dalyvavę asmenys buvo pasiekę konsensuą ir veikė suderinę valią. Kasacinis teismas sprendė, kad Lietuvos teismai neturi jurisdikcijos nagrinėti ginčo dėl atsakovės Lenkijos įmonės atsakomybės pagal krovinio pristatymo vietą (CMR konvencijos 31 straipsnio 1 dalies b punktas). Dėl to kasacinis teismas ieškinio dalį dėl žalos atlyginimo iš atsakovės Lenkijos įmonės paliko nenagrinėtą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-75-916/2017

Dėl Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutarties dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamose bylose 41 straipsnio 2 dalies aiškinimo ir taikymo

Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiama dėl Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutarties dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamose bylose (toliau – Dvišalė sutartis) nuostatų, reglamentuojančių teismų jurisdikcijos nustatymą, aiškinimo ir taikymo, kai reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo yra pareikštas skirtingose valstybėse esantiems atsakovams – trims Lietuvos Respublikos ir vienam Baltarusijos Respublikos subjektui, o veiksmai, iš kurių tariamai kilo žala, galbūt padaryti abiejų valstybių teritorijoje. Atsakovai prašė teismo pareikštą ieškinį palikti nenagrinėtą kaip neteismingą Lietuvos teismams, nes ieškinys pareikštas vienam užsienio valstybės (Baltarusijos Respublikos) juridiniam asmeniui. Pirmosios instancijos teismas netenkino atsakovų prašymo. Apeliacinės instancijos teismas ieškinio dalį dėl žalos atlyginimo iš atsakovės Baltarusijos Respublikoje įsteigtos ribotos atsakomybės bendrovės paliko nenagrinėtą.

Kasacinis teismas nurodė, kad specialiojoje jurisdikcijos nustatymo taisyklėje, skirtoje byloms dėl žalos atlyginimo, nurodyta, kad sprendimus kompetentingas priimti tos susitariančiosios valstybės teismas, „kurios teritorijoje įvyko žalą sukėles veiksmas arba kitokia aplinkybė, tapusi pagrindu reikalauti atlyginti žalą“ (Dvišalės sutarties 41 straipsnio 2 dalis). Atsižvelgiant į tai, kad atsakovė – ribotos atsakomybės bendrovė yra Baltarusijos Respublikoje įsteigtas juridinis asmuo, o ieškinys reiškiamas dėl žalos atlyginimo, tenkinamos Dvišalės sutarties taikymo sąlygos, kiek tai

susiję su Lietuvos teismų jurisdikcijos nustatymu Baltarusijos Respublikos juridiniam asmeniui. Vien tai, kad Dvišalėje sutartyje *expressis verbis* (aiškiais žodžiais, tiesiogiai) nėra nuostatų, reglamentuojančių susitariančiųjų valstybių teismų jurisdikcijos nustatymo taisykles tais atvejais, kai žala galbūt padaroma solidariais skirtingoms valstybėms priklausančių asmenų veiksmis ar kai šie veiksmai padaromi (jų poveikis pasireiškia, yra juntamas) skirtingų susitariančiųjų valstybių teritorijose, *per se* (savaiame) nepaneigia Dvišalės sutarties nuostatų taikymo. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad sprendžiant klausimą dėl Lietuvos Respublikos teismų jurisdikcijos Baltarusijos Respublikoje įsteigtos ribotos atsakomybės bendrovės atžvilgiu, turi būti vadovaujama Dvišalės sutarties nuostatomis.

Kasacinis teismas konstatavo, kad Dvišalės sutarties nuostatoje vartojamai „žalą sukėlusiu veiksmu“ sąvokai atskleisti papildomo aiškinimo nereikia, o „kitokių aplinkybių, tapusių pagrindu reikalauti atlyginti žalą“ teisinė kategorija aiškintina kaip apimanti ir patį žalos atsiradimo faktą, kaip pagrindą reikalauti jos atlyginimo, ir suteikianti žalos atsiradimo vietos valstybei jurisdikciją nagrinėti ginčą. Taigi Dvišalės sutarties 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos dvi jurisdikcinės alternatyvos, kurių pasirinkimo prerogatyva priklauso ieškoviui. Kasacinis teismas nurodė, kad bylos medžiagoje nėra duomenų, suteikiančių pagrindą konstatuoti, kad dalį neteisėtų veiksmų atsakovė Baltarusijos įmonė atliko ar galėjo atlikti Lietuvoje, o vien tik ieškovių teiginiai, kad atsakovė galbūt prisidėjo prie galimai jos vadovų vykdyto neteisėto informacijos rinkimo, nėra pakankami. Tačiau, sprenddamas dėl žalos atsiradimo vietos, kasacinis teismas pažymėjo, kad neteisėtais veiksmais, susijusiais su konfidencialios (komercinę paslaptį sudarančios) informacijos pasisavinimu ir (arba) jos panaudojimu, žala sukeliama tiesiogiai asmenims, iš kurių tokia informacija buvo pasisavinta ir (arba) panaudota, dėl šių veiksmų žalą gali patirti ir kiti asmenys (pavyzdžiui, negauto franšizės mokesčio forma). Neteisėtais veiksmais, susijusiais su konfidencialios (komercinę paslaptį sudarančios) informacijos pasisavinimu ir panaudojimu, padarytos žalos atsiradimo vieta yra ten, kur jaučiami neteisėtų veiksmų padariniai, patiriami ekonominiai praradimai. Kasacinio teismo vertinimu, šioje byloje žalos atsiradimo vieta yra Lietuvoje, t. y. juridinių asmenų, galimai nukentėjusių nuo neteisėtų veiksmų, registruotos buveinės vietoje. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad Lietuvos teismai turi jurisdikciją nagrinėti ginčą atsakovės Baltarusijos Respublikoje registruotos ribotos atsakomybės bendrovės atžvilgiu pagal Dvišalės sutarties 41 straipsnio 2 dalį. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-60-421/2017

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt